

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.

ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу

Київської міської ради

(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ	7
-------------	---

ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ, УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
---	----------

<i>Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко, Вікторія Торліна. Організація освітньої діяльності у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я</i>	<i>9</i>
<i>Марина Шопіна. Як організувати індивідуальну роботу дошкільника з особливими освітніми потребами</i>	<i>45</i>
<i>Владислава Смолянова. «Сонячні діти». Сучасні методи для навчання учнів з синдромом Дауна</i>	<i>51</i>
<i>Людмила Мальованна. Очікуваний виклик в освітньому середовищі — інклюзія в освіті</i>	<i>59</i>

РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61
--	-----------

<i>Костянтин Линьов. Поради колегам від слухачів фахового курсу для керівників закладів загальної середньої освіти «Реалізація реформи «Нова українська школа»: навчання у 5–7 класах за Державним стандартом базової середньої освіти»</i>	<i>61</i>
<i>Олександр Пошелюжний. Поради молодому/новопризначеному директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО</i>	<i>86</i>
<i>Валентина Кучерява. Особливості організації освітнього процесу в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	<i>89</i>
<i>Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко. Безпечне та здорове освітнє середовище для учасників освітнього процесу</i>	<i>96</i>

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	102
--	------------

Дошкільна і початкова освіта	102
---	------------

<i>Людмила Меленець. У новий навчальний рік з новим Законом «Про дошкільну освіту»</i>	<i>102</i>
--	------------

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i> паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i> над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i> в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i> української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь</i>	371
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії</i>	377
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i> (модельні навчальні програми, підручники, посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія</i>	388
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i> Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів у місті Києві та результати участі предметних команд у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i> майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i> на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i> закладів загальної середньої освіти з національно — патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i> як складник національного виховання	423

2025 навчальному році, які будуть розміщені на сайті «Початкова школа: від а до Я» за покликанням: <https://cdpo.ippo.kubg.edu.ua/> та на сайті кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти за покликанням: <https://dpo.ippo.kubg.edu.ua/>

Ольга Третяк,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент

Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи

Школа готує людину до подальшого життя. Це дуже відповідальна місія. І особлива роль тут належить початковій школі, бо саме вона закладає підвалини успішного навчання в середніх та старших класах, дає алгоритм дій на всі шкільні, а часто взагалі всі роки. Саме тут прививається любов до навчання, навички роботи з медіа, реакції на різні типи повідомлень.

Зміст початкової освіти сьогодні має вирізнитися міжпредметною інтеграцією і формуванням практичних навичок, що дозволить врахувати особливості молодших школярів, забезпечувати баланс між емоційною, інтелектуальною, духовною, соціальною та фізичною сферами, побудувати навчання дитини на формуванні в неї трьох орієнтирів: «відчуваю», «думаю» та «дію» завдяки використанню різноманітних організаційних форм навчання та компетентнісного підходу. Враховуючи те, що вчителю тепер надається більше свободи при плануванні освітнього процесу з метою реалізації програм та забезпечення цілісної системи знань, умінь і ставлень, спрямованих на формування

ключових компетентностей і наскрізних умінь, він може проводити раз на тиждень так звані тематичні дні, присвячені розвитку критичного мислення, удосконаленню вмінь досліджувати навколишнє середовище, у якому мешкають діти, дослідницько-пізнавальним проектам, екскурсіям, формуванню медіаграмотності або іншим навчальним потребам, що дозволить забезпечити якість освітнього процесу.

Сьогодні медіаосвіта має бути спрямована на забезпечення всебічного підготування дітей і молоді до життя в інформаційному суспільстві.

Навчальні предмети початкової загальної освіти спрямовані на соціалізацію особистості молодших школярів, їх патріотичне і громадянське виховання. Інтеграція тематики медіаосвіти скерована на досягнення цілей середньої освіти, сформульованих у концепції Нової української школи, і, зокрема, на розвиток критичного мислення. Громадянська та медіакомпетентність стає для сучасного вчителя інструментом, за допомогою якого він формує в учнів/учениць найважливіші людські якості, необхідні для життя в суспільстві.

Інтеграція медіаосвіти в шкільні предмети молодшої школи, особливо в громадянознавчий курс «Я у світі», впливатиме на формування громадянської, соціальної та медійної компетентності учня/учениці, а саме: вміння критично мислити; навичок пошуку, аналізу та оцінювання інформації, тверезого ставлення до медіаповідомлень на основі вивчення джерел. Учні зможуть вже з молодшого шкільного віку шукати та перевіряти інформацію, аналізувати вплив медіатекстів та створювати їх.

Сьогодні не достатньо бути грамотною, тобто письменною людиною і дізнаватися про новини з преси, щоб бути в курсі всіх новин. Важливо стати медіаграмотною людиною, тобто розумітися в сучасних медіа й інформації, де папір стрімко втрачає позиції, а новини і технології змінюються майже зі швидкістю світла.

Наш тематичний план курсу «Медіаграмотність як ключова компетентність сучасного вчителя» (UPL: <https://elearning.ipokubg.edu.ua/course/view.php?id=26>) складається з наступних частин:

- як вижити у світі фейків і дезінформації;
- шість кроків для перевірки інформації в медіа;
- десять порад для безпечного інфомедійного простору.

Мета дистанційного курсу навчання з медіаграмотності та критичного мислення — це формування практичних навичок із розуміння, аналізу й оцінювання змісту медіа, здатності створити власний медіа продукт і оцінити власну медіа активність. А також мотивувати вчителів розвивати нові медіа освітні компетентності та впровадити набуті знання до навчального процесу.

На допомогу вчителям склали глосарій з переліком слів і висловів, які стосуються теми з медіаосвіти. Підбрали рекомендовану літературу з покликаннями на електронні ресурси. Цінним для вчителів є практичні поради та досвід колег з впровадження медіаграмотності в освітній процес початкової школи.

Для самоконтролю розробили тестові завдання на вибір із декількох варіантів правильної відповіді, на встановлення відповідності, на завершення думки. Наприклад, вчителі мають знати та розуміти, що таке медіа, медіаграмотність, фейки, інформаційні вкиди, тролі, боти, клікбейт, слова-тригери, факт-чекінг, ботоферми, дедлайн та інші.

Статистика відверто свідчить про те, що українське суспільство конче потребує підвищення інфомедійної грамотності. Медіаграмотна людина знає і вміє критично сприймати та оцінювати інформацію й, відповідно, приймає обґрунтовані й адекватні рішення.

Що тоді таке медіа? Медіа у вузькому розумінні — це всі канали масової інформації й комунікації: телебачення, друковані газети і журнали, радіостанції, інтернет-сайти, блоги, соціальні мережі (Facebook, Instagram, Telegram, Twitter, TikTok та ін.). У ширшому розумінні медіа — всі тексти, зображення і коди природних та штучних мов, які можуть фіксувати й передавати повідомлення.

Медіаграмотність є відкритим у часі процесом. Вона дозволяє сучасній людині приймати обґрунтовані рішення, менше залежати від впливів, краще розуміти межу між реальністю та медійною картиною світу, між фактом та маніпуляцією. Тобто залишатися

собою і змагатися за власні цінності. Медіаграмотність є запорукою виживання і, тим паче, успіху в новому інформаційному середовищі.

Десять компетентностей із медіаграмотності, розроблених нідерландською організацією Mediawijzer.net. Інтерактивна модель. Переклад «Детектор медіа»: URL: <https://bit.ly/3ew7qXL>.

Розгледіти, щоб побороти фейк: як він є.

Щоб подолати ворога, маємо знати його в обличчя: розуміти прикмети фейків і лазівки, що ними сумнівні повідомлення, брехня, маніпуляція вповзають у (наш) інфопростір. Ось ще одна проста метафора: медіаграмотність ніби мікроскоп показує у збільшеному вигляді інформаційне сміття, яким наповнені медіа:

фейки (відверта брехня) і дезінформація;

інформаційні вкиди — фейкові чи маніпулятивні повідомлення в контексті резонансної теми з чіткою метою обурити суспільство, завдати шкоди репутації тут-і-зараз;

джинса — замовні матеріали, замасковані під журналістські; маніпулятивні повідомлення; псевдонаука; інші приклади неякісної журналістики без дотримання стандартів.

Звісно, ці категорії переважно мають багато спільного, завжди збігаючись у двох місцях: неправдивій інформації і намаганні вплинути на свідомість людей. Роль справжніх демонів інфомедійного простору грають боти і тролі. Боти — це сторінки неральних осіб, краще чи гірше замасковані під «реальних людей», які поширюють фейки, публікують образливі, неадекватні, неправдиві коментарі, щоб викривити уявлення про громадську думку, спровокувати ворожнечу, бурхливу дискусію, яка дозволяє алгоритмам соціальних мереж «піднімати» й показувати такі повідомлення ширшій аудиторії. Впізнати, хоч і не завжди, бота можна за браком інформації й реальних фото, випадковим набором «друзів» чи фоловерів, однотипною маніпулятивною інформацією на сторінці. Тролі — це сторінки реальних людей, яким платять за деструктивну роботу у медіа, переважно в соціальних мережах.

Інформація, яку людина отримує щодня через ЗМІ та соціальні мережі, формує її свідомість. А це свідчить, що всю ін-

формацію потрібно перевіряти й аналізувати. Використовувати пошуковик Google, фактчекінгові сайти і сервіси, відкриті реєстри і бази даних, авторитетні наукові і науково-популярні ресурси, щоб дослідити будь-яке повідомлення перед тим, як йому довіряти. Діти схильні довіряти всьому, що чують від дорослих. Важливо навчити їх із найменшого віку принципу «довіряй, але перевіряй», іншими словами — критичному мисленню.

Список використаних джерел:

1. Больц Норберт. Абетка медіа. За загал. ред. В. Ф. Іванова; Переклад з німецької В. Климченка. Київ: Академія укр. преси, Центр вільної преси, 2015. 177 с.

2. Збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ : Центр Вільної Преси, Академія укр. преси, 2017. 393 с.

3. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя. Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенко, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз; за ред. В. Іванова, О. Волошенко. Київ : ЦВП, Академія укр. преси, 2016. 243 с.

4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу. Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенко. Київ : Центр Вільної Преси, Академія укр. преси, 2017. 319 с.